સુપ્રભાતમ્

સુરેશ પ્રા. ભટ્ટ
079-23226251

સલામી સવારની..

(રજત જયંતી વર્ષ)

આવડત વિનાના યુદ્ધમાં વિલા પડી જાય છે,
પોતાના જ આટાપાટામાં 'એ' ભૂલા પડી જાય છે!
ભૂલા થઈ જાય છે 'એ' અક્કલ વિનાના બચાવે -
મેલી મુરાદે, ઠોઠ મુત્સદ્દી ખૂલ્લા પડી જાય છે...

હાઈકુ

સસલાં સાથે -
રેસ કદી જીતે છે -
કાચબા પણ...

ચડી છે ઊંચે -
જે થડ ને વળગી -
(એ) લાગે છે થોર...

ચિંતન

દેશકાલકાર્યવશેન ત્વેકેન સહદ્વાભ્યામેકો વા યથાસામર્થ્યં મન્ત્રયેત્ ॥

ઉપરોક્ત શ્લોક ચાણક્યમેન્ત્રમાંથી લેવામાં આવેલ છે.

દેશકાળ તથા કાર્યની સ્થિતિ મુજબ એક અથવા બે મંત્રીઓ સાથે પણ મંત્રણા થઈ શકે છે. ઘણા નિર્ણયો રાજા એકલા પણ વિચાર કરીને લઈ શકે છે.

ચાણક્યના મત પ્રમાણે એક કે બે મંત્રી સાથે પણ મંત્રણા યોજી જ શકાય. જો મંત્રણા અત્યંત ગુપ્ત હોય તો તેણે એ માત્ર તેના અત્યંત અંગત અને વિશ્વાસુ માણસ સાથે જ યોજવી જોઈએ.

અમુક નિર્ણયો એવા હોય છે જે માત્ર રાજા જ લઈ શકે અને એ લેવા પણ જોઈએ. રાજાને જ્યાં સુધી પોતે સ્પષ્ટ હોય અને પોતાનાથી કામ પતતું હોય ત્યાં સુધી જાતે જ નિર્ણય લેવો. બે જણાથી નિર્ણય લેવાઈ જતો હોયતો સરસ નહીંતર અન્યમંત્રીઓની સલાહ લેવી. વિષયની ગંભીરતા સમજીને રાજાએ નિર્ણય લેવો.

સુવિચાર

- એક માણસ સાદ પાડે, સાંભળી સૌ કોઈ શકે, વિશ્વ આખું એટલું, બસ નાનું હોવું જોઈએ - **જનકલ્યાણ**
- આપણાં સંતાનો આપણી જાગીર નથી કે નથી આપણાં અધૂરા અસ્તિત્વના 'એક્સટેન્શન' - **જીવન પાથેય**
- ભગવાન શ્રીરામ અને શ્રીકૃષ્ણને દીકરી નહોતી આથી ફલિત થાય છે કે દીકરી તો દેવને ય દુર્લભ હોય છે - **નિર્ઝરી મહેતા**
- જીવન સમાન અન્ય કો' આસવ નહીં મળે, કડવો છતાં મધુરો અનુભવ નહીં મળે - **ડો. ચંદ્રકાન્ત મહેતા**
- છે બધા નજદીકના સંબંધ ભરતીને લીધે ઓટ, ઓટ આવી કે તરત આધા કિનારા થઈ ગયા - **બોધિવૃક્ષ**
- ભલે માણસ ને શાસ્ત્રીય જ્ઞાન બહુ ન હોય, પણ જો તે સદાચારી હોય તો તે દુરાચારી પંડિત કરતાં અનેકગણો ચઢિયાતો છે - **ભૂપત વડોદરિયા**
- આજનું ઔષધ : બે ચમચી ઓલીવ ઓઈલ દૂધમાં ઉમેરી નવશેકું ગરમ કરી પીવાથી ગુદાના ચીરા, ભગંદર કે ફીશરમાં રાહત થાય છે

(સંકલન : દીપક વી. આશરા)

બોધકથા

ગાંધી વિચાર સાથે જીવનારા એક વિદ્વાન નેતા ને મળવા સંત ગયા. એમણે કહ્યું, 'આ સંસારમાં મોટું કોણ? સમૃદ્ધિ કે બુદ્ધિ??' નેતાએ કહ્યું, 'બુદ્ધિ ચડી જાય' સંતે કહ્યું, 'મને આપની વાત સાચી નથી લાગતી. જો ખરેખર બુદ્ધિ ચડિયાતી હોય તો પછી બુદ્ધિશાળી મનુષ્યો, શક્તિશાળી અને સમૃદ્ધ માણસની ખિદમત શા માટે કરતા જોવા મળે છે? જગતમાં બુદ્ધિશાળી માણસો ધનવાનની કદમબોસી કરતા નજરે પડે છે? ધનવાન માણસો બુદ્ધિશાળી માણસ પાછળ ફરતા જોવા મળતા નથી.' નેતાએ કહ્યું, 'અરે, મહાત્મા, બુદ્ધિશાળી પોતાનામાં ખરેખર બુદ્ધિ છે એટલા માટે જ તે ધનવાન માણસ પાસે જાય છે. કેમ કે તે પૈસાનું મૂલ્ય સમજી શકે છે. જયારે પૈસાદાર માણસ બુદ્ધિશાળી પાસે એટલા માટે જતો નથી કારણ કે તે મૂર્ખ છે. તે પેલાની બુદ્ધિની કિંમત આંકી શકતો નથી.' નેતાએ કહ્યું, 'અરે, મહાત્મા, બુદ્ધિશાળી પોતાનામાં ખરેખર બુદ્ધિ છે એટલા માટે જ તે ધનવાન માણસ પાસે જાય છે. કેમ કે તે પૈસાનું મૂલ્ય સમજી શકે છે. જયારે પૈસાદાર માણસ બુદ્ધિશાળી પાસે એટલા માટે જતો નથી કારણ કે તે મૂર્ખ છે. તે પેલાની બુદ્ધિની કિંમત આંકી શકતો નથી.' સમૃદ્ધિ ત્યારે જ આવશે જયારે બુદ્ધિ હશે અને બુદ્ધિ નહીં હોય તો સમૃદ્ધિ કયારે જતી રહેઓશે એની ખબર પણ નહીં પડે. માટે બુદ્ધિ જ સમૃદ્ધિની જનની છે.

ખેડૂત આંદોલનની મજબુત મડાગાંઠ

તંત્રીસ્થાનેથી...

દિલ્હી બોર્ડર ઉપર ચાલી રહેલ ખેડૂત આંદોલન બે મહિના દરમિયાન વિવિધ તબક્કાઓમાંથી પસાર થયું છે. ખેડૂતોના મક્કમ અને જિદ્દી વલણને કારણે કેન્દ્ર સરકારે બાર બાર વખત ચર્ચાનો દોર ચલાવ્યા પછી ચર્ચાઓ કે સમાધાનનો કોઈ સ્કોપ નહીં રહ્યો હોવાનું સ્વીકારી લીધું છે. આટલી મક્કમતા સાથે ભાગ્યે જ આઝાદી પછીના સમયગાળામાં કોઈ આંદોલન ચાલ્યું હશે. પંજાબના ખેડૂતોને હરિયાણા અને ઉત્તરપ્રદેશના ખેડૂતોનું પણ સમર્થન સાંપડી રહ્યં છે. રાજકીય પાર્ટીઓ અને નેતાઓથી દૂર રહી આંદોલન ચલાવી રહેલા ખેડૂતોને પંજાબની બેઉ પ્રતિસ્પર્ધી પાર્ટીઓનો ખુલ્લો ટેકો મળી રહ્યો છે. પંજાબના કોંગ્રેસી મુખ્યમંત્રી અમરિંદરસિંહે તો ચેતવણી પણ આપી છે કે આટલા લાંબા સમયથી ચાલી રહેલા કિસાન આંદોલનને ગંભીરતા પૂર્વક નહીં લેવાથી આંદોલનમાં અનિચ્છનીય તત્ત્વો પ્રવેશી શકે છે. પંજાબ સરહદી રાજય છે અને આ સંવેદનશીલ મુદ્દો છેક અમેરિકા, યુકે અને કેનેડા રહેતા પંજાબીઓએ સહાનુભૂતિપૂર્વક સમર્થન આપી બહેલાવ્યો છે. ત્યાંના રાજનેતાઓએ પણ ખેડૂતોના પ્રશ્નો અંગે સહાનુભૂતિ વ્યક્ત કરી છે. કેન્દ્ર સરકારે એક તરફ ખેડૂત નેતાઓ સાથે બેઠકોનો દોર ચલાવ્યો તો બીજી તરફ આંદોલનને વિદેશથી મળી રહેલી આર્થિક સહાય સામે કેન્દ્રીય એજન્સીઓને તપાસ મૂકી દીધી. આથી ઈન્કમટેક્ષ વિભાગ દ્વારા ઘણા નામાંકિત આડતિયાઓ પર દરોડા પાડવમાં આવ્યા છે. જેમા ખુદ પંજાબના મુખ્યમંત્રીએ ખુલ્લો વિરોધ કર્યો છે. આમ કરવાથી ઊલટાના ખેડૂતોને રોષ બેવડાશે અને સમાધાનના રહ્યા સહ્યા રસ્તા પણ બંધ થઈ જશે એવું નિવેદન કરી એમણે કેન્દ્રને વધુ શાણપણપૂર્વક વર્તવાની સલાહ આપી છે. ખેડૂતો રેલી કાઢવા કૃતસંકલ્પ છે. એમણે કેન્દ્ર સરકારે વૈકલ્પિક માર્ગ સૂચવ્યો તે એમણે નકારી કાઢ્યો છે. રિંગ રોડ પણ ટ્રેકટર રેલી શાંતિપૂર્વક ત્રિરંગા સહિત ફરશે અને મહિલાઓ એની આગેવાની લેશે એવી યોજના પર દિલ્હી પોલીસને ભરોસો નથી. એમાં અવાંછનીય આતંકી તત્ત્વો ઘૂસી શકે છે અને પ્રજાસત્તાક દિવસના રાષ્ટ્રીય પર્વને કલંકિત કરી શકે છે. ખાલિસ્તાની ચળવળને સમર્થન આપનાર વિદેશી પરિબળો ખેડૂત આંદોલનનું સમર્થન કરતાં હોવાની ચર્ચા પણ છે. આથી દલ્હી પોલીસ ખેડૂતોની રેલીને બોર્ડર પર જ અટકાવે એવી સંભાવના છે. હરિયાણાથી દિલ્હી જતા રાજમાર્ગ પર ખેડૂતોને આગળ વધતા નહીં અટકાવવા કેપ્ટન અમરિંદરસિંહે હરિયાણાના મુખ્યમંત્રીને અપીલ કરી છે. વળી હરિયાણાના મુખ્યમંત્રી મનોહરલાલ ખટ્ટરે લઘુત્તમ સમર્થન મૂલ્ય (એમએસપી) મુદ્દે ખાતરી ઉચ્ચારી છે, પરંતુ ખેડૂતોને કેન્દ્ર કે હરિયાણા સરકારનાં આશ્વાસનો પર ભરોસો નથી. ખેડૂતોની સુરક્ષા સમિતિએ એક એવા યુવાનને મીડિયા સમક્ષ રજૂ કરીને આંદોલનનો ભારેલો અગ્નિ ભભૂકી ઊઠે એવો માહોલ સર્જ્યો છે જે કહે છે કે હરિયાણા પોલીસના એક અધિકારી દ્વારા ખેડૂત રેલી પર ગોળીબાર કરાવવાનો અને ચાર ખેડૂતોને ઠાર મારવાનો કારસો ઘડાયો હતો. આ બાબત ઊંડી તપાસ માગી લે છે. કોરોના સામેની લડાઈમાં સફળતા મેળવવા સુધી પહોંચેલી કેન્દ્ર સરકાર દિલ્હીની સરહદે આંદોલન ચલાવી રહેલા ખેડૂતોને મનાવી શકી નથી કે કેવી વિડંબના છે! સરકાર માટે કૃષિ કાયદા પાછા ખેંચવા એ નાક કપાવવા જેવી બાબત છે. એ કૃષિ કાયદા સ્થગિત કરવા તૈયાર છે, પણ રદ કરવા હરગિજ નહીં. ખેડૂત આગેવાનોને કૃષિ કાયદા પરત ખેંચાય એથી ઓછું કંઈ જ મંજૂર નથી. મડાગાંઠ ઊકલવાથી કોઈ શક્યતા દેખાતી નથી.

નવેસરથી વિચારવાનો સમય પાક્કી ગયો છે!

આરપાર

રાઘવજી માધડ

વેરાન વગડો નવપલ્લવિત થઈ ઉઠે,એવું થયું છે વિદ્યાર્થીઓના સ્કુલ આગમનથી. સ્કુલોના ભવ્ય ને ઘણાં અદ્યતન બિલ્ડિંગ વિદ્યાર્થીઓ વગર સૂના,ભૂંડાને ભેંકાર ભાસતા હતા.ખુદ શિક્ષકો કહેતા હતા: વિદ્યા ર્થીઓને મુખોમુખ ભણાવવા વિના ગમતું નથી. વિદ્યાર્થીઓનો કૂણો, મીઠો કલશોર અને કલબલાટ જ સ્કુલને જીવંત બનાવે છે. શિક્ષક વગર વિદ્યાર્થી અને વિદ્યાર્થી વગરની સ્કુલ નિષ્પ્રાણ નર્તકી જેવા લાગે છે.

આ કદાચ વરસોનો વિશ્વ રેકર્ડ હશે કે આટલા અંતરાલ બાદ સ્કૂલો શરુ થવામાં અને ભણાવવામાં હોય ! બાળક સ્કુલે જવા પાત્ર થાય અને વેકેશન સિવાય લાંબો સમય ઘરમાં રહે એવું ભાગ્યે જ બને. પણ બન્યું. મને કમને સ્વીકાર્યું. વૈકલ્પિક વ્યવસ્થાના ભાગરૂપે ઓનલાઈન એજ્યુકેશન શરુ થયું.તેના સારા-નરસા પાસાના તારણો અને કારણો સામે આવ્યા. મોટાભાગના વિદ્યાર્થીઓ એકાગ્ર થઈ શકતા નથી.શરૂઆતમાં સ્લો લર્નર જેવું થાય,ઓછું અને ધીમું આવડે પછીથી ટેવાઈને શીખતો થાય. આ ટેકનોલોજીના ઉપયોગનો સંક્રાંતિકાળ છે. ઘણાં વિદ્યાર્થીઓ ટેકનોલોજીના અવરોધને અવગણી આગળ વધવાનું શીખતા ગયા છે.

આ કોરોનાકાળ દરમ્યાન, સ્કૂલો બંધ છે પણ શિક્ષણ શરુ છે... આવું સૂત્ર વહેતું થયું છે. તે સર્વથા સાચું છે.ઘણાં શિક્ષકો ઘર, શેરી, મહોલ્લામાં જઈ વ્હાલા વિદ્યાર્થીઓને નવતર શૈલીથી ભણાવતા રહ્યા છે. જેની તંત્રએ નોંધ નથી લીધી તે અલગ બાબત છે. પણ દંભ,દેખાડા અને ઢોલ-નગારા પીટ્યા વગર અંતરિયાળ વિસ્તારોમાં શિક્ષણકાર્ય કર્યું છે. શિક્ષક માટે વિદ્યાર્થીઓના દિલમાં લાગણીને સંસ્કારના દસ્તખત થાય તેના થી વિશેષ કોઈનું 'પ્રમાણપત્ર' હોતું નથી. આવા ગુરુજનો હંમેશા આદરને અભિનંદનના પાત્ર રહ્યા છે.

આ સમયમાં ઓનલાઈન એજ્યુકેશન સિવાયનો કોઈ વિકલ્પ નહોતો એ સાચું પણ શિક્ષણની અન્ય કોઈ કાર્યરીતિ ઈનોવેટીવ ફેર વચ્ચે શોધી,વિચારી શક્યા નહીં એ પણ એટલું જ સાચું છે.લાંબાકાળ સુધી વિદ્યાર્થી ઓનલાઈન રહ્યો પણ તે દરમ્યાન શિક્ષણ જ પામ્યો એવું કહેવું કઠણ છે.ઘણું સારું-નરસું જોતા શીખ્યો છે.મોબાઈલ વગર તેનાથી રહેવાતું નથી.આ નાજુક સ્થિતિના પરિણામો સમય પર છોડવા રહ્યા.

ધીમે ધીમે સ્કૂલો શરુ થવા લાગી,વિદ્યાર્થીઓ ભણવા લાગ્યા છે...તે ખુબ સારી, સુખદ બાબત ગણી શકાય. દેખીતી રીતે સૌથી અસરગ્રસ્ત શિક્ષણ થયું હતું. પણ જે થયું તે, જેવું થયું તેવું... જે આપણા હાથમાં કે કોઈના સાથમાં નહોતું તેના વિશેની ચર્ચા કે અભિપ્રાય જ અસ્થાને ગણાય.સારામાં ખરાબ શોધવા કરતા, ખરાબમાં સારું શોધવું સહેલું પડે. કોઈના છીદ્રો શોધવામાં આંખો ઝીણીને નજર તીણી કરવી પડતી હોય છે.

વિદ્યાર્થીઓ સ્કુલમાં જતા-આવતા થયા છે.પણ એક સાથે બધું જ ભણાવી દેવાનું વાજબી નથી. કીડી આખો લાડવો ખાય જાય છે. પણ કીડી માથે લાડવો મૂકી દેવામાં આવેતો મરી જાય. સૌથી પહેલા એ સ્પષ્ટ થવું જોઈએ કે, પરીક્ષા માટે જ ભણાવવાનું નથી. ભણાવ્યું હોય એટલી પરીક્ષા લેવાની. પણ ભણાવ્યા કરતા પરીક્ષાની ચિંતા સવાર થઈ હોય એવું દેખાઈ આવે છે. જો કે પાઠ્યક્રમમાં કપાત થઈ ગઈ છે. અમુક એકમ ઓછા કરી દેવામાં આવ્યા છે. પણ પાઠ્યપુસ્તકમાં જે હતું તે વિદ્યાર્થીએ વરસ દરમ્યાન શીખવું જરૂરી હતું એની કોઈ ના પાડી નહીં શકે. અને એ અભ્યાસક્રમનો અનુબંધ આગળના ધોરણ સાથે હોય. હોવો પણ જોઈએ.પણ આ વરસનો જે અભ્યાસ અધૂરો રહી ગયો હશે તેનો આગળના વરસમાં ઉમેરો થવો જોઈએ. નહીં થયા તો વિદ્યાર્થી છેક સુધી કાચો-પાકો રહી જશે.આ દિશામાં પણ ઘનિષ્ઠ વિચારણા થાયતે જરૂરી છે.

અંગ્રેજોની મેકોલે શિક્ષણ પ્રણાલીએ આ દેશમાં કારકૂનો પેદા કર્યાની કેસેટ વગાડ્યા કરીએ છીએ. પણ જૂનથી મે માસ સુધીના શૈક્ષણિકવર્ષની નીપજ કોની છે ? આ મહામારીના લીધે જાન્યુઆરીથી શિક્ષણ શરુ થવામાં છેતો શૈક્ષણિક વર્ષ સાથે ગુજરાત જેવા વૈવિધ્યપૂર્ણ રાજ્યમાં વેકેશનના દિવાળી અને ઉનાળુ સમયગાળા માટે પણ નવેસરથી વિચારવાનો સમય પાક્કી ગયો છે અને તેની તક પણ ઊભી થઈ છે !

છેલ્લે :

તક આવીને માત્ર દરવાજો જ ખખડાવે છે પણ દ્વાર તો ઊભા થઇ આપણે જાતે જ ખોલવા પડે !

એક મરાઠી ભારતીય નારીની ગૌરવગાથા : પૂણ્યશ્લોક અહિલ્યાબાઈ

મોરપીંછના રંગ

ડો. કનૈયાલાલ ભટ્ટ

વર્ષ - ૨૦૨૦ના કોરોના વર્ષમાં ટી.વી. અને સિનેમાના નાના મોટા પડદા સંપૂર્ણ ખામોશ રહ્યા છે. કોઈ નવી સિરિયલ કે ફિલ્મ રિલીઝ થઈ શકી નથી. જુના વર્ષનું બધુ રિલીઝ થયું. મોટાભાગના એ આઠ નવ મહિના રામાયણ, મહાભારત, જોધા અકબર, મહારાણા પ્રતાપ, તારક મહેતા અને ભાભીજી ના ઘર જોઈને પસાર કર્યા છે. સૌના મનમાં એક પ્રશ્ન હતો કે શું હવે ફિલ્મ અને ટી.વી. ઈન્ડસ્ટ્રીઝ ફરીથી પહેલા જેવી ધમધમતી થઈ શકશે ? શું હવે નવી ફિલ્મો કે સિરિયલો આવશે ખરી ? બીજી બાજુ વેબ ફિલ્મો અને વેબ સિરિયલો શરું થઈ ચૂકી હતી. તેથી ભારતીય મહિલા સમાજ સન્નાટો હતો કેમ કે ઘેર બેસીને આખા દિવસના કામકાજથી થાકીને સાંજે કે રાતે એકાદ બે કલાક નાના પડદાની ટી.વી. સિરિયલો જોવાની ટેવ પ્રત્યેક ઘરમાં એક પરંપરા બની ગઈ હતી. અને આ વર્ષોની પરંપરા એક ઝાટકે કોરોનાએ તોડી નાખેલી. પરંતુ આમ છતાંય આવા કપરાકાળમાં મનોરંજનની દુનિયામાં સોની ટી.વી. દ્વારા સોમથી શુક્ર સાંજે સાડા સાત વાગ્યે એક નવ્વી નક્કોર તાજી તમતમતી સિરિયલ તા. ૪, જાન્યુઆરીથી શરું થઈ ચૂકી છે. '' પૂણ્યશ્લોક અહિલ્યાબાઈ ''

તા. ૩૧, મે, ૧૭૨૫માં મહારાષ્ટ્રના અહમદનગરની પાસેના નાના એવા ગામ ચાઉંડીમાં જન્મ લેનાર અહલ્યાબાઈનું નામ ભારતીય ઈતિહાસમાં એક વીરનારી યોદ્ધા, પ્રજાહિતૈષી, ધર્મપરાયણ અને આદર્શ રાણીના રૂપમાં જાણીતું છે. ભારતીય ઈતિહાસમાં એકમાત્ર અહિલ્યાબાઈને પ્રજા તરફથી ''દેવી''નું બિરુદ મળેલું છે. લોકો તેમને દેવી તરીકે સન્માન આપતા. આવા ત્રણ સો વર્ષ પહેલા જન્મેલા મહાન પાત્રની કથા '' પૂણ્યશ્લોક અહિલ્યાબાઈ '' લઈને સોની ટી.વી. આવા કપરાકાળની માનસિકતામાંથી આપણને મૂક્ત કરીને આપણામાં સકારાત્મક ઊર્જા ભરવા, શૌર્ય, સાહસ અને શ્રદ્ધા ભરવા આવે છે.

તા.૪, જાન્યુઆરીથી આરંભાયેલી આ સિરિયલના હજી સુધી ૧૫ એપિસોડ ગયા છે. આરંભ અહલ્યાના બાળપણથી થાય છે. જે મહારાષ્ટ્રના ચાઉંડી જેવા સાવ નાના ગામમાં પિતા માનકો જીના ઘરમાં ઉછરે છે. સાથે બે ભાઈઓ છે. આ પરિવાર એકદમ ગ્રામીણ અને રૂઢિચૂસ્ત, ધાર્મિક અને સંસ્કારી છે. આ સિરિયલમાં ત્રણ સો વર્ષ પહેલાના સમાજને, તે વખતના રીતિ રિવાજને, ધાર્મિક પરંપરાઓ, નીતિ નિયમો. અને પારિવારિક વ્યવહારો, શ્રદ્ધા – અંધશ્રધાઓને અત્યંત સંવેદનાત્મક સ્તર પર રજુ કરે છે. અહલ્યાના પિતા માનકોજીની પિતા તરીકેની સંવેદના '' પિતા તો પુત્રી કા દર્દ દેખ લેતા હૈ, પર પિતા કા દર્દ કોઈ નહીં દેખતા. ઔર જો દર્દ દિખતા ના હો વો બહોત તકલીફ દેતા હૈ । આવા અત્યંત માર્મિક સંવાદોથી ભરપુર આ સિરિયલ સાહિત્યિક, સામાજિક અને ઐતિહાસિક મૂલ્યોને પણ ઉજાગર કરે છે. એની ભાષામાં મરાઠીપન મીઠાશ ઉમેરે છે. એના કાકૂ, લહેકાઓ અને ભાવની સૂક્ષ્મતા અનુભવાય છે. તો વળી મરાઠી વસ્ત્રો, આભુષણો, સંસ્કૃતિ, સ્વભાવ, ઘર, વાસણ, ચૂલ્હા, પીત્તળના વાસણો, ફળિયું, ખાટલાની પાંગત ભરવાનું કામ, ઘરમાં લીલી હળદર તડકે સુકાવવાનું કામ... આ બધુ સિરિયલને અને આપણને ત્રણ સો વર્ષ અગાઉના સમાજમાં લઈ જાય છે.

આ સિરિયલ- કથામાં અત્યારે અહલ્યા હજી આઠ દસ વર્ષની એકદમ ચંચળ, બોલકી, નિર્દોષ અને સત્યવક્તા બાળકી છે. એ ગમેતેવું ગંભીર સત્ય નિર્દોષતાથી બોલીના સમાજમાં યુગોથી ચાલ્યા આવતા કૂરિવાજોને ખૂલ્લા કરે છે. એની બાળસખિ વેણું વિવાહ પછી તરત વિધવા બને છે. તેના માથાના વાળ ઉતારવાની વિધિમાં અહલ્યાના પ્રશ્નો આખા સમાજને હચમચાવી નાખે છે. તે એક વાત સરસ કહે છે '' જો નિયમ કિસી કો દુઃખ દે તો વો નિયમ બદલ નહીં સકતે ?''

કથામાં એક તરફ અહિલ્યાબાઈનું ગામ, પરિવાર, સમાજ અને ચંચલ જીવન છે તો બીજી બાજુ માલવાના સુબેદાર રાજા મલ્હારરાવ હોલકરનો રાજા તરીકેનો વૈભવ છે. ચાર રાણીઓ છે, સૌથી મોટી મહારાણીનો પુત્ર ખંડેરાવ અને પિતા સાથેનો માનસિક સંઘર્ષ, મહારાણીનો પુત્ર તરફનો સ્નેહ અને પક્ષપાત, તો બીજી તરફ પિતા મલ્હારરાવના નીતિ નિયમો, આદર્શ, સિદ્ધાંતો અને પરિશ્રમને કારણે ઊભો થતો સંઘર્ષ પ્રેક્ષકોને જકડી રાખવામાં સફળ બને છે. મલ્હારરાવનો રૉલ રાજેશ શ્રૃંગારકર બખૂબીથી નિભાવી રહ્યા છે. ધારદાર આંખો અને છતાંય એમાંથી નિતરતો સ્નેહ જોઈ શકાય છે. એમની સાથે એમના પર્સનલ સેક્રેટરી ગંગુભાનો રૉલ પણ એટલો જ સક્ષમ છે. એમની હોલકર પરિવાર તરફની નિષ્ઠા અને ચિંતા, વફાદારી અને સત્યતા એમના અભિનયમાંથી છલકતી જોવા મળે છે. એ સમયે સમાજમાં બાળવિધવાઓની કેવી દશા હતી. બાળવિધવાએ પોતાના વાળ બધા જ ઉતારી દેવાના, કોઈની સાથે બોલવાનું નહી, એક રૂમના ખૂણામાં આખો દિવસ રાત બેસી રહેવાનું, મિઠાઈ ખાવાથી થતો ધર્મભ્રષ્ટ - આવી બધી કૂપ્રથાની સામે અહલ્યા બાળ સહજ પ્રશ્નો પૂછીને ભલભલા વિદ્વાનોને વિચારતા કરી મૂકે છે. તો પછી આ બાજુ મલ્હારરાવનો યુવરાજ પુત્ર એકદમ આળસુ, સંગીત શીખતો, માની છાયામાં રહેતો, પિતાને મનથી નફરત કરતો ખંડેરાવ એકદમ સ્વતંત્ર મિજાજનો અને અભિમાની પુત્ર છે. જેનું પાત્ર ક્રીશ ચૌહાણ આબેહુબ રીતે કરે છે. તો વળી મલ્હારરાવને ચાર રાણીઓ છે જેમાંથી મુખ્યરાણી ખૂબ જ અભિમાની, કડક અને રોફ જમાવવાવાળી સ્ત્રી તરીકે પોતાની છાપ છોડે છે. અહી રાજ પરિવારોમાં રાણીઓને લીધે થતો સંઘર્ષ અને અંતરંગ ટકરાવ સત્તા કે સૌન્દર્ય માટે થતી રાજનીતિનું પ્રાગટ્ય જીવંત બન્યું છે. રાજપરિવારોમાં ચાલતી સત્તા માટેની આંતરિક રાજનીતિના કાવાદાવા હવે ચારેય રાણીઓમાં શરું થઈ રહ્યા છે.

માલવાના સુબેદાર રાજા મલ્હારરાવ હોલકર જ્યારે ચાઉંડી ગામમાં વેશ બદલીને આવે છે ત્યારે નદી કિનારે સહેલીઓ સાથે શિવલીંગ બનાવીને પુજા કરતી અહલ્યાનો પરિચય થાય છે અને એ જ ગામમાં થોડા દિવસો અહલ્યાના ઘેર જ મહેમાન બનીને, ગામથી ઓળખ છૂપાવીને રોકાય છે. અને ધીમે ધીમે અહલ્યામાં રહેલી સાહસિકતા, સેવાભાવના, સત્યતા, જુની અંધશ્રદ્ધાઓની સામે નવા મૂલ્યોની વાતોથી તેઓ આકર્ષાય છે અને પોતાના પુત્ર ખંડેરાવ સાથે લગ્ન કરવાનું વિચારીને એમના માતા પિતા સામે પ્રસ્તાવ મૂકી લગ્નની તારીખ પણ નક્કી કરે છે. ગંગુભા મલ્હારરાવને રોકે છે. એકવાર મહારાણી સાથે વાતચીત કરવાનું જણાવે છે પણ મલ્હારરાવ મનોમન અહિલ્યાને હોલકર ખાનદાનની વહુ બનાવવાનું નક્કી કરી ચૂક્યા છે. આ બાજુ રાજમહેલમાં મહારાણી પોતાના પ્રિયપુત્રને કોઈ મહાન રાજપરિવારની રાજકુમારી સાથે પરણાવવાના સપના જુએ છે અને આ સમાચાર સાંભળતા માતા અને પુત્ર સ્તબ્ધ થઈ જાય છે. અને આખો રાજપરિવાર લગ્નની તૈયારી સાથે ચાઉંડી ગામ જવાની તૈયારી કરે છે. બીજી બાજુ અહિલ્યાને લગ્ન કરવા નથી કેમ કે તેણે તેની સખિ રેણુંનું વિધવા જીવન જોયું છે. તેથી તેનું બાળમન વિક્ષિપ્ત થયું છે. હવે એને એના માતા પિતા, મલ્હારરાવ ખુદ કંઈ રીતે સમજાવશે જોવા મળશે.

આ આખી સિરિયલની મજા એ છે કે તમને સિરિયલ જોતા હોય એવું લાગશે જ નહીં. એકદમ વાસ્તવિકતાની નજીક લઈ જાય છે. અહિલ્યાના આઈ-દાજી (માતા-પિતા)નો રોલ એકદમ જીવંત લાગે છે. એમના દ્વારા દીકરીને આપવામાં આવતા સંસ્કાર આજના પ્રત્યેક માતા પિતાએ જોવા સમજવા જોઈએ. કે સંતાનોનો ઉછેર કંઈ રીતે થવો જોઈએ. આજના પ્રત્યેક સંતાનોએ પણ આ સિરિયલ જોવી જોઈએ કેમ કે વડિલોનો આદર, પારિવારિક પરંપરા, ગૌરવ, સામાજિક રીતિ રિવાજો, બંધનોનું જીવનમાં શું મહત્વ છે એની સમજણ મળે. આજની સોશિયલ મીડિયા અને ઈન્ટરનેટની માયાજાળમાં ખોવાઈ ગયેલી યુવાપેઢી માટે અને ખાસ આજની એવી યુવતિઓને કે જે ફેશનને નામે દેહદર્શન કરાવે છે, જેમને બાહ્ય સૌન્દર્ય સિવાય આંતરિક સૌન્દર્યની ખબર જ નથી. એવા સૌ કોઈને માટે આ સિરિયલ એક જીવનશિક્ષણનો અધ્યાય બનશે. કોઈ સ્કૂલ, કૉલેજ કે યુનિવર્સિટીમાં જે શિક્ષણ નહીં મળે તે અહિલ્યાબાઈના જીવનમાંથી મળશે. આ સિરિયલનું સંગીત પણ એકદમ ક્લાસિક, શાસ્ત્રીય રીતે ગૂંજે છે. બંસરી, તબલા, મૃદંગ, સિતાર જેવા અનેક વાદ્યોના સ્વરો આપણને શબ્દોના અર્થો અને પાત્રોના મનોભાવોના ઊંડાણ સુધી લઈ જાય છે. દિગ્દર્શન પણ એકદમ ચૂસ્ત છે. ક્યાય કોઈ દશ્ય ચલાવી નથી લેવાયું. બધુ જ બારિકાઈથી નિરીક્ષણ થાય છે. તમામ કલાકારોની મહેનત દેખાય છે. સ્ક્રીપ્ટ લેખન પાછળ પણ સંશોધન થયેલું છે. એના સંવાદો અને દશ્યોમાં ભાવ,ભાષા, સમય, સંસ્કૃતિ અને કલાત્મકતાનો સંપૂર્ણ રીતે ખ્યાલ રખાયો છે.

ટૂંકમાં કહીએ તો આપણે આજે ૨૧મી સદીમાં આપણી જે અમૂલ્ય વિરાસત, સંસ્કૃતિ, સંસ્કાર ગુમાવી રહ્યા છીએ. કૌટૂંબિક ભાવના વિસરાઈ ગઈ છે. સંબંધોનું મૂલ્ય ખોઈ ચૂક્યા છીએ. હવે જે આવનારી પેઢી યાંત્રિકતામાં ઘેરાઈ જવાની છે. તે સૌ માટે આ સિરિયલ જોવી અનિવાર્ય છે. આપણને આ બધુ પાછું મળશે કે નહીં ? એ તો સમય જ કહેશે પણ જેઓ વર્ષ ૨૦૦૦ પછી જન્મ્યા છે તેવા આજના ૨૦/૨૧ વર્ષના યુવાનોએ તો ખાસ આ સિરિયલ જોવી જોઈએ. જેથી તેઓને પણ ખબર પડે કે તેઓના પિતાશ્રી અને દાદાશ્રીનું ડીએનએ કેટલું સક્ષમ અને સંસ્કારી હતું અને આજે એ ડીએનએ ક્યા રસ્તે જઈ રહ્યું છે.

- 9426060601.india@gmail.com.

બોય્ઝ પ્લેડ 'રિયલી વેરી વેરી' વેલ!

રઝળપાટ

અજય ઉપાધ્યાય

ભારત - ઓસ્ટ્રેલીયા ટેસ્ટ સીરિઝ અને બોર્ડર - ગાવસ્કર ટ્રોફી ૨૦૨૧ની સિડની ટેસ્ટનો છેલ્લો દિવસ..... પહેલી ટેસ્ટમાં ભારતીય ટીમને માત્ર ૩૬ રનમાં ધમરોળી નાખવાના ગુમાનમા મેલબોર્નમાં બીજી ટેસ્ટ આઠ વિકેટે જીતીને ભારતીય ટીમે પંચર પાડી દીધેલું પણ ઓસ્ટ્રેલીયાનું અભિમાન એમ કાઈ થોડું ઉતરવાનું હતું. સિડનીની ત્રીજી ટેસ્ટ પણ ડ્રો તરફ આગળ વધી રહી હતી. ૧-૧ થી સિરીઝમાં બરાબરી પર રહેલી ઓસ્ટ્રેલિયન ટીમ એના બોલરો પર ભારતીય બેટ્સમેનોનું પ્રભુત્વ સાંખી શકે એમ હતી નહીં. એટ્લે તો ઓસ્ટ્રેલિયન કપ્તાન ટિમ પેને તુખામી કરી કે 'અમે તમને બ્રિસબેનમાં જોઈ લેશું '... અને એનો ઘમંડ એક હદ સુધી વ્યાજબી પણ હતો. કેમકે ઓસ્ટ્રેલિયન્સ બ્રિસબેનના ગાબ્બા મેદાન પર છેલ્લા ૩૨ વર્ષથી ક્યારેય હારી નહોતી. ગાબ્બા પર કોઈ એશિયન ટીમ ક્યારેય જીતી નહોતી અને ઓલમોસ્ટ ઘાયલ અને સ્ટાર ખેલાડીઓ વગરની ભારતીય ટીમ ગાબ્બામાં ઘૂંટણીયે પડી જ જવાની એવી પેન સહિત ઘણા બધાને ખાત્રી હતી. પણ બચાડા ટિમ પેનને ક્યાં ખબર હતી કે 'યે નયા ઈન્ડિયા હૈ, જો ઘર મે ઘૂસકર મારતા હૈ'..!

એડીલેડમાં કોહલી જેવાની હાજરી હોવા છતાં પણ ૩૬ રનમાં સમેટાયેલી ભારતીય ટીમને જોતાં પોંટિંગ - વો - જેવાએ તો સીરિઝના પરિણામની એકતરફી અને ઓસ્ટ્રેલિયાની ફેવરમાં આગાહી પણ કરી દીધેલી... ઓસ્ટ્રેલિયન મીડિયા પણ ગાબ્બા પર ભારતીય ટીમ કેવી રીતે હારે છે એના હેડિંગો બનાવવામાં વ્યસ્ત હતી. અને હકીકતે બ્રિસબેન ટેસ્ટમાં ઉતાર-ચઢાવ પણ એટલા આવ્યા કે પહેલી ઈનિંગમાં વોશિંગ્ટન સુંદરના ૬૨ અને શાર્દૂલ ઠાકુરના ૬૭ રનો કે બાવજૂદ ભારતીય ટીમ ૩૨ રને પાછળ રહી ગઈ ત્યારે પહેલી ઈનિંગની સમાપ્તિ પછીથી મોટાભાગનાને રિઝલ્ટ યા તો ડ્રો અથવા તો ઓસ્ટ્રેલિયન વિક્ટ્રી જ લાગતું હતું. અને એમાં કાઈ નવાઈ જેવુ પણ નહોતું. એક તો ભારતની બિનઅનુભવી કહી શકાય એવી બોલિંગ લાઈન-અપ હતી અને બીજું કે ચોથા દાવમાં બેટિંગ કરવાનું પ્રેશર પણ કોહલી વગર માત્ર પૂજારા-રોહિત-રહાને પર રહેવાનુ હતું. પણ ટીમ પેનને સ્વપ્ને પણ ખ્યાલ નહીં હોય કે આ યંગ અને ટેસ્ટ ક્રિકેટમાં બીનઅનુભવી ઇંડિયન સ્કોડના ઈરાદા એક્દમ મજબૂત છે.

સીરિઝ શરૂ થતાં જ પિતાને ગુમાવી બેસેલા સિરાઝે કેરિયરની બેસ્ટ બોલિંગ (૭૩/૫) અને શાર્દૂલ (૬૧/૪) ની આગઝરતી બોલિંગે ભારતીય બેટિંગને એક ચાન્સ આપી દીધેલ. ઓસ્ટ્રેલીયા ૨૯૪માં ઓલઆઉટ. ૩૨૮નો મુશ્કેલ કહી શકાય એવો વિનિંગ ટાર્ગેટ ચેઝ કરવા મેદાને પડેલ ભારતીય ટીમે રોહિતને વહેલો ગુમાવ્યો પણ સ્ટાઈલીસ્ટ શુબમન ગિલ અને હરહમેશની જેમ ચટ્ટાન બનીને ઊભા રહેતા પૂજારાએ બખૂબી મોરચો સાંભળી લીધો. ૧૩૨ ના સ્કોરે જ્યારે બીજી વિકેટ ગિલના રૂપમાં પડી ત્યારે એમાં સેન્ચ્યુરીથી બિલકુલ કમ ના ગણી શકાય એવા ૯૧ રન શુબમનના હતા. ૨૪ રન કરીને રહાને આઉટ થયો ત્યારે જીતવા માટે હજુ ૧૬૦ રનની જરૂર હતી અને મયંક અને પંત સિવાય કોઈ સ્ટાન્ડર્ડ બેટ્સમેન બાકી નહોતા. હા એક આધાર એ હતો કે ઓલમોસ્ટ બોડીલાઈન કહી શકાય એવી બોલિંગ સામે પૂજારા અડીખમ ઊભો હતો.

૨૧૧ દડામાં શાનદાર ૫૬ રન બનાવી પૂજારા આઉટ થયો ત્યારે પણ હજુ ૧૦૦ રન બાકી હતા. હવે જવાબદારી પંત પર હતી અને જેમ રવિ શાસ્ત્રીએ ડ્રેસિંગરૂમમાં વિક્ટ્રી સ્પીચમાં કહ્યું એમ પંતે લીટરલી દર્શકોને નાના નાના ઘણા હાર્ટએટેક આવી જાય એવા શૉટ રમીને સુંદર (૨૨)ની મદદથી અણનમ ૮૯ રન કરીને ગાબ્બાના મેદાન પર બાઉન્ડ્રી સાથે ભારતને ઐતિહાસિક વિજયની ભેટ ધરી. જેને કહેવાય ને કે દર્શકો લીટરલી ઓન ધ એજ ઓફ ધ સીટ હતા. પૂજારા પછી પણ મયંક અને ઠાકુરની વિકેટો પડી પણ ભારતીય ટીમના લલાટે આ જીતનું તિલક નક્કી હોય એમ પંતે અભૂતપૂર્વ અને નીડર રમત બતાવીને ખરેખર એના જીવનની અવિસ્મરણીય પળો જીવી અને ડિઝર્વિંગ મેન ઓફ ધ મેચ બન્યો . પંતનો હાઈએસ્ટ ટેસ્ટ સ્કોર ૧૫૯ છે અને એ પણ એણે ગઈ ઓસ્ટ્રેલિયન ટુર વખતે સિડનીમાં બનાવેલો. ૩૬ માં ઓલઆઉટ ટીમ પાસેથી કદાચ કોઈને આ આશા નહોતી. હાર પછી ઓસ્ટ્રેલિયન કોચ લેંગરે કબૂલ્યું કે 'ભારતીયોને ઓછા આંકવા નહીં. અમને આ હાર ખૂબ લાંબો સમય સુધી ખૂંચસે.'

અને આ હાર ઓસ્ટ્રેલિયાને તો લાંબો સમય યાદ રહેશે જ પણ ભારતીય ક્રિકેટમાં આ જીત સદાકાળ માટે અવિસ્મરણીય રહેવાની કેમકે એક તો પહેલા ટેસ્ટ પછી વિરાટ પરત ફરેલો અને રહાને પર એટલિસ્ટ એક મેચ જીતી સીરિઝ ડ્રો કરીને ટ્રોફી ભારત પાસે જ રાખવાની જવાબદારી હતી બીજું કે એક પછી એક સ્ટાર ખેલાડીઓ ઈજાગ્રસ્ત થયા. સીરિઝ પહેલા જ ઈશાંત અનફીટ, બીજી ટેસ્ટની જીતમાં જેનો સિંહફાળો હતો એ રવિન્દ્ર જાડેજા પણ ઈજાગ્રસ્ત, અધુરામાં પૂરું પહેલા મહોમ્મદ સામી અને પછી ઉમેશ યાદવ, હનુમા વિહારી, અશ્વિન અને ભરોષાપાત્ર બૂમરાહ પણ ઈજાને લીધે બહાર. પૂજારા અને રહાને બે જ એવા ખેલાડીઓ હતા જે બધી ટેસ્ટ રમ્યા બાકી દરેક ટેસ્ટમાં નવું કોંબીનેશન આવ્યું અને છતાં પણ જીત્યા. અને આ સિવાય મુશ્કેલીઓ પણ કાઈ ઓછી નહોતી. રહાનેની કપ્તાની પણ કાબિલે દાદ રહી. બ્રિસબેનમાં કુલદીપની જગ્યાએ સુંદરને રમાડવાની એની ચાલની ટીકા થઈ પણ એ ચાલ જ સફળ થઈ. રહાનેનો ' કેપ્ટન કુલ ' અંદાજ પણ સીરિઝ જીતમાં અગત્યનો ભાગ ભજવી ગયો. ઈજાઓ તો હતી જ પણ મેદાન પર અને બહાર પણ ચૂનૌતિઓ જબરી હતી. મેદાન પર ઓસ્ટ્રેલિયન ખેલાડીઓનું સ્લેજિંગ બરકરાર હતું તો મેદાન બહારથી શિરાજ સહિતના ખેલાડીઓ પર દર્શકોએ વરસાવેલો ગાળો અને ભદ્દી કોમેંટનો વરસાદ. કોઈ પણ સિનિયર બોલર વગરની ટીમે ઓસીઝને ૪૦૦ નીચે સમેટી લીધું એ અદ્ભુત રહ્યું તો યુવાન ખેલાડીઓનો પોઝિટિવ એપ્રોચ મહત્વનો રહ્યો. ચોથા ટેસ્ટની પહેલી ઈનિંગમાં શાર્દૂલ-સુંદર ની શાનદાર બેટિંગ તો શિરાજ, શાર્દૂલ, નટરાજન,વોશિંગ્ટનની શાનદાર બોલિંગ. બીજી ઈનિંગમાં પંત-સુંદર-ગિલ ની બહેતરીન બેટિંગ. બ્રિસબેનની પિચ એનો જાદુ દેખાડી રહી હતી અને ઓસ્ટ્રેલિયન બોલર્સ બધા પ્રકારના હથ્કંડા અપનાવી રહ્યા હતા એવામાં દીવાલ બનીને ઉભેલા પૂજારાની ઈનિંગ પર તો ઓસ્ટ્રેલિયન અખબારો પણ ઓવારી ગયા. પૂજારા એ શરીર પર દડાઓ ઝીલીને પણ એક છેડો સાચવી રાખ્યો કે જેને લીધે ગિલ-પંત અને રાહણે ખૂલીને રમી શક્યા. આમ તો ત્રીજા ટેસ્ટમાં જ ભારત જીતની તરફ હતું પણ ખેલાડીઓની ઈજાને લીધે મજબૂરન ડ્રો માટે રમવું પડ્યું. ટીમ પેને જો એ મેચ યાદ રાખ્યો હોત તો ભારતીય ટીમના જજબાનો અંદાઝ આવી ગયો હોત. ભારતે આ ટ્રોફી જીતવાની હેટ્રીક તો લગાવી જ પણ સાથે સાથે ૭૦ વર્ષ પહેલા બ્રિસબેનમાં વેસ્ટ ઈંડિઝે ૨૩૬ રન ચેઝ કરેલા એ રેકોર્ડ પણ તોડ્યો. આ જીત એટલા માટે પણ સદા યાદ રહેશે કેમકે ભારતીય ટીમના મનોબળને નીચું આંકનારા ઘણા હતા. બ્રિસબેન ટેસ્ટ ભારતના નવા અને શાનદાર યુવાન ખેલાડીઓ માટે પણ યાદ રહેશે અને દુનિયાને તો મળેલો જ છે પણ ઓસ્ટ્રેલિયન ટીમને પણ ' નયા ભારત' નો ક્યારેય ભૂલી નહીં શકે એવો પરચો મળ્યો જે ક્રિકેટની દુનિયામાં સદાયે ગુંજતો રહેશે.